

AMALIY PSIXOLOGNING KASBIY KOMPETENTLIGI

To'htanazarova Noila Mirzanazarovna

Namangan viloyati Chust tumani

67-sonli maktab amaliyotchi psixologi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20773108>

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida psixologik xizmat tizimini rivojlantirish, aholining psixologik madaniyatini yuksaltirish hamda ta'lim muassasalarida psixologik xizmat sifatini oshirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari, umumta'lim maktablari, akademik litseylar, kasb-hunar maktablari, oliy ta'lim muassasalari hamda turli tashkilotlarda faoliyat yuritayotgan psixologlarga nisbatan qo'yilayotgan talablarning ortib borishi ularning kasbiy kompetentligini muntazam rivojlantirib borishni taqozo etmoqda.

Maktab psixologining kasbiy kompetentligi ta'lim muassasasida psixologik xizmatni samarali tashkil etish, o'quvchilarning psixologik rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda ta'lim-tarbiya jarayonining barcha ishtirokchilari bilan samarali hamkorlikni amalga oshirish imkonini beruvchi kasbiy bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlar majmuasidir. Kasbiy kompetentlik mutaxassisning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, kasbiy tajribasi, shaxsiy fazilatlar va kasbiy qadriyatlarining o'zaro uyg'unlashuvi natijasida shakllanadigan integral xususiyat sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida maktab psixologi nafaqat psixologik muammolarni aniqlovchi va bartaraf etishga ko'maklashuvchi mutaxassis, balki o'quvchilar, ota-onalar hamda pedagoglar o'rtasida sog'lom psixologik muhitni shakllantiruvchi, shaxs rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi muhim subyekt hisoblanadi. Shu sababli maktab psixologi psixologiya fanining nazariy asoslarini chuqur egallagan bo'lishi bilan bir qatorda, ularni amaliy faoliyatda samarali qo'llay olishi, turli yosh davridagi o'quvchilar, pedagoglar va ota-onalar bilan ishlashda individual va moslashuvchan yondashuvlarni tanlay olishi zarur.

Kasbiy kompetentlik maktab psixologining psixodagnostika, psixoprofilaktika, psixokorreksiya, psixologik maslahat berish hamda ma'naviy-ma'rifiy faoliyatni tashkil etishdagi professional mahoratini belgilaydi. Mazkur kompetentlikning yuqori darajada rivojlanganligi psixologik xizmat sifatini oshirish, o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash va ta'lim muassasasida sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirishning muhim omili hisoblanadi.

Kasbiy kompetentlikning muhim tarkibiy qismlaridan biri psixologiya fanining nazariy asoslarini mukammal bilishdir. Psixolog umumiy psixologiya, yosh va pedagogik psixologiya, ijtimoiy psixologiya, differensial psixologiya, psixodagnostika va psixokorreksiya yo'nalishlariga oid bilimlarni chuqur egallagan bo'lishi lozim. Mazkur bilimlar mutaxassisga inson psixikasining rivojlanish qonuniyatlarini tushunish, shaxsning individual xususiyatlarini tahlil qilish va psixologik muammolarning mohiyatini ilmiy asosda izohlash imkonini beradi.

Kasbiy kompetentlikning yana bir muhim ko'rsatkichi diagnostik metodikalardan samarali foydalanish qobiliyatidir. Hozirgi kunda ta'lim muassasalarida psixologlar tomonidan turli diagnostik testlar, so'rovnomalar, kuzatish va suhbat metodlaridan keng foydalanilmoqda. Biroq metodikalarni qo'llash bilan bir qatorda, ularning natijalarini ilmiy asosda talqin qilish ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, o'quvchilar va talabalarning kasbiy yo'nalganligi, motivatsiyasi, emotsional holati hamda ijtimoiy moslashuv darajasini aniqlashda diagnostik kompetentlikning o'rni beqiyosdir.

Psixologik muammolarni tahlil qilish va ularga mos yechimlarni ishlab chiqish ham kasbiy kompetentlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda yoshlar o'rtasida uchrayotgan stress, internetga qaramlik, kommunikativ qiyinchiliklar, oilaviy nizolar va kasbiy tanlov bilan bog'liq muammolar psixologdan chuqur tahliliy fikrlashni talab qiladi. Shu sababli mutaxassis har bir vaziyatga individual yondashishi, muammoning sabab va oqibatlarini aniqlashi hamda ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishi zarur.

Kasbiy kompetentlik ilmiy-tadqiqotchilik faoliyati bilan ham chambarchas bog'liqdir. O'zbekistonda psixologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar sonining ortib borayotgani amaliyotchi psixologlardan ham ilmiy izlanishlar olib borishni talab qilmoqda. Ilmiy tadqiqot metodlarini bilish, eksperimental ma'lumotlarni qayta ishlash, statistik tahlil usullaridan foydalanish va ilmiy xulosalar chiqarish ko'nikmalari psixologning kasbiy salohiyatini yanada oshiradi.

Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham kasbiy kompetentlikning muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Onlayn konsultatsiyalar, elektron psixodiagnostik platformalar, sun'iy intellekt elementlaridan foydalanish hamda raqamli ta'lim muhitida ishlash ko'nikmalari bugungi psixolog faoliyatining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, masofaviy ta'lim va onlayn psixologik xizmatlar rivojlanayotgan sharoitda psixologning raqamli kompetensiyasi uning kasbiy samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Demak, kasbiy kompetentlik amaliy psixolog faoliyatining asosiy negizi bo'lib, u nazariy tayyorgarlik, amaliy mahorat, ilmiy salohiyat va innovatsion yondashuvlarning uyg'unligida namoyon bo'ladi. Mazkur kompetensiyani muntazam rivojlantirish psixologik xizmat sifatini oshirish, aholiga ko'rsatilayotgan psixologik yordam samaradorligini kuchaytirish hamda jamiyatda sog'lom psixologik muhitni shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Nishanova, Z. T. (2021). Psixologik xizmat va kasbiy faoliyat asoslari. Toshkent: Tafakkur.
2. To'xtayeva, S. J. (2020). Ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni tashkil etish. Toshkent: Fan.
3. Митина, Л. М. (2019). Психология профессионального развития личности. Москва: Академия.
4. Рогов, Е. И. (2020). Настольная книга практического психолога в образовании. Москва: Владос.